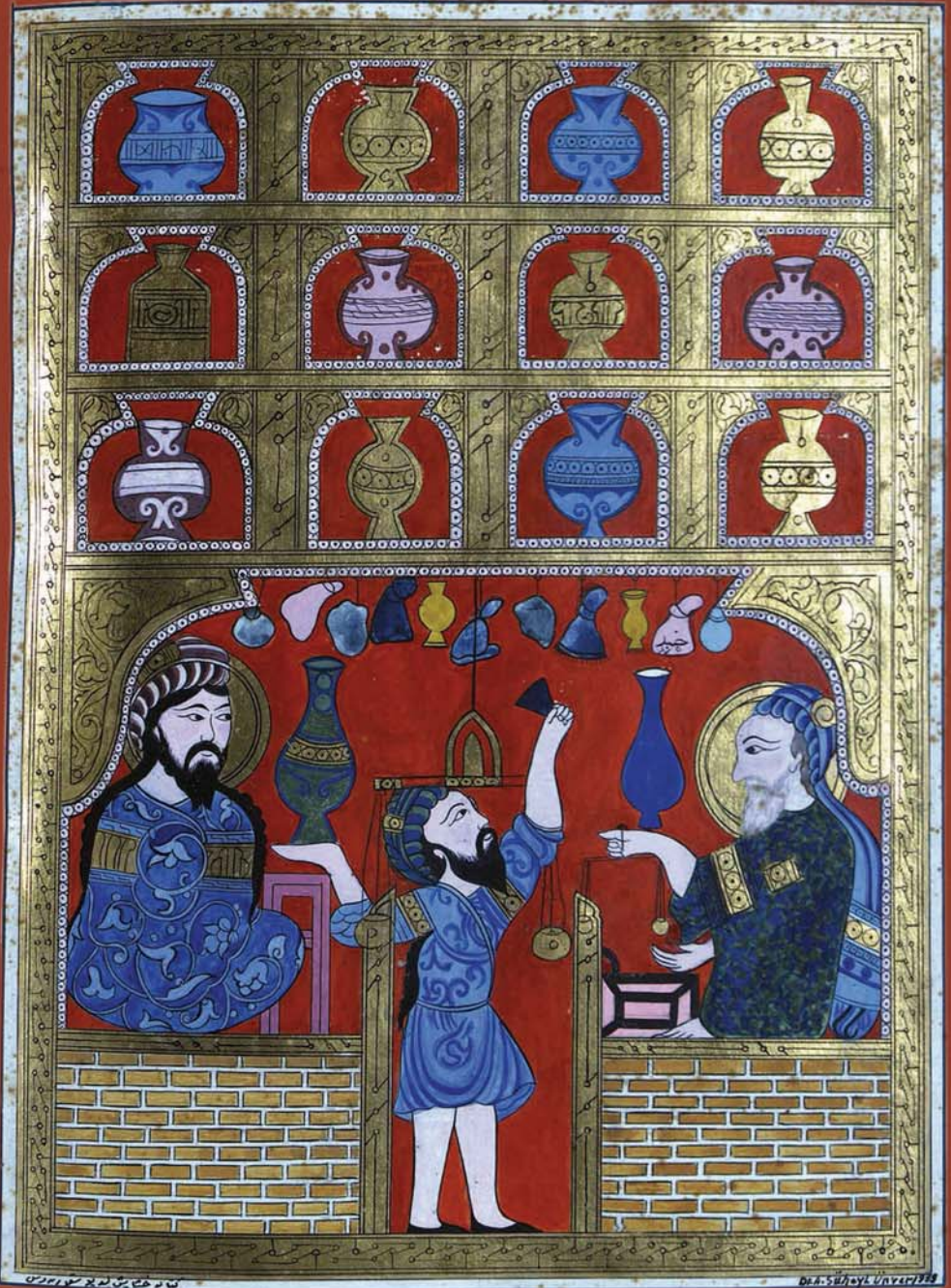

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال سوم، شماره یکم و دوم، بهار - تابستان ۱۳۹۷ | انتشار بهار ۱۳۹۹

سرخس، میراث مکتوب و نقش آن • درباره برخی تغییرات در دیوان ناصر خسرو / احمد مهدی نهنش • کتاب‌المصادر ابوغلی تیرانی / علی‌ابراهیم صادقی • فرمان جهان‌شاه قراقوبولو در منع عزاداری محرم (بمناسبت ۱۳۸۶ق) / صدائین شیخ‌المکملی • نمونه کاربرد چاپ سنگی در فرمان‌نویسی / تاب شیرازی • مکر الهی / مصداقین کوش / تسخانی تازویافت از ارشاد قلاسی در لندن / ماری پوناشی • دست‌نویس کهن قابوس‌نامه و چاپ حرفی آن / سوسدلسی • «بسکو» یا «بسکو»؟ جای‌نامی در تاریخ سیستان / جواد معتمدی حکم • سیمسار پرتاب‌پدیه / مریم بیروسی / رباعی خیام در ریاض هندوشاه نخبجوانی / سید علی برافلسی • کهن‌ترین نمونه‌های شناخته‌شده از نستعلیق تبریزی تا سال ۸۰۰ق و ارتباط آن با دستگاه آل چالویر در تبریز و بغداد / علی صفوی آق‌نهنه • معنوی و ارزشی مقلداتی هفت نسخه‌شاهنامه، مقدم بر نیمه دوم سده هشتم / علی شایبوان • درباره دشوارترین بیت شاهنامه / امیر رفغان • بخش‌هایی از انیس‌الوحده در جنگی متعلق به اوایل سده نهم / علی رحیمی واریانی • اشعار نویافته عبید زاکانی در مجموعه لطایف و سفینه ظرایف / حسن شریفی ضعی • درباره تصحیح جامع‌اللغات نیازی / امین خدیووست • ادبیات فارسی بیرون از ایران (سیف‌آه هند، آملی، آسیای میانه، و در فارسی بیودی) / مصداقین کوش • القانون فی الطب (کتاب‌الاول فی الامور الکتابیه من علم الطب) / سید نصرالله زاده / نگاهی به تصحیح خلاصه‌الاشعار و زبدة الافکار (بخش تبریز و آذربایجان و نواحی آن) / مرضی موسوی • مدخل حسانه ملی ایران / فاطمه حتمیان • ریشه‌شناسی چه می‌کنند؟ (۴) / سید احمدرضا قلم‌نمائی • آثار راشد محمد افندی / ملاحظاتی در باب نقد کتاب ازل القانون فی الطب / بهجت‌علی حسینی • پاسخ‌ها به نقد دیوان منوچهری / سید شیری

فصلنامه اطلاع رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه شناسی و ایران شناسی دوره سوم، سال سوم، شماره یکم و دوم بهار - تابستان ۱۳۹۷ [انتشار: بهار ۱۳۹۹]

صاحب امتیاز:

مرکز پژوهشی میراث مکتوب

مدیر مسئول و سردبیر: اکبر ایرانی

معاون سردبیر: مسعود راستی پور

مدیر داخلی: یونس تسلیمی پاک

طراح جلد: محمود خانی

چاپ دیجیتال: میراث

نشانی مجله:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و ابوریحان، ساختمان فروردین، شماره ۱۱۸۲، طبقه دوم.

شناسه پستی: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲

دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir
 gozaresh@mirasmaktoob.ir

بها: ۲۵۰،۰۰۰ ریال

روی جلد: نگاره آغاز کتاب الحشایش دیوسقوریدس در مجموعه پزشکی ۳۷۰۳، کتابخانه ایاصوفیا، مورخ ۶۲۱ق، به نسخ خوش عبدالله بن الفضل سبط الاعز. در این نگاره یک دکان دارو فروشی دیده می شود. بر روی یکی از اشیاء آویخته از بالای دکان، نام «جنید» نوشته شده که به ظاهر نام نگارگر این نسخه است.

تصویر خط بسمله

از نسخه کتابخانه John Rylands

فهرست

سر سخن

میراث مکتوب و نقش آن..... ۳-۵

بجستار

در باره برخی تعبیرات در دیوان ناصر خسرو / احمد مهدوی دامغانی..... ۶-۷

کتاب المصاغر ابوعلی تیزانی / علی اشرف صادقی..... ۸

فرمان جهان شاه قراقویونلو در منع عزاداری محرم (به تاریخ ۸۶۵ق) / عمادالدین شیخ الحکامی..... ۹-۱۲

نمونه کاربرد چاپ سنگی در فرمان نویسی / نایب شیرازی..... ۱۳-۱۵

مکر الهی / مجدالدین کیوانی..... ۱۶-۲۷

نسخه ای تازه یافت از ارشاد قلانسی در لندن / عارف نوشاهی..... ۲۸-۳۱

دستنویس کهن قابوس نامه و چاپ حروفی آن / مسعود قاسمی..... ۳۲-۴۶

«بسکو» یا «بسکر»؟ جای نامی در تاریخ سیستان / جواد محمّدی خمک..... ۴۷-۴۹

سپه سار برن تابید پیه / مریم میرشمسی..... ۵۰-۵۲

رباعی خیتام در بیاض هندوشاه نخبجوانی / سیدعلی میرافضلی..... ۵۳-۵۴

کهن ترین نمونه های شناخته شده از نستعلیق تبریزی تا سال ۸۰۰ق و ارتباط آن بادستگاه آل جلاپیر در

تبریز و بغداد / علی صفری آق قلعه..... ۵۵-۸۵

معرفی و ارزیابی مقدّماتی هفت نسخه شاهنامه مقدّم بر نیمه دوم سده هشتم / علی شاپوران..... ۸۶-۱۰۰

در باره دشوارترین بیت شاهنامه / امیر ارغوان..... ۱۰۱-۱۱۲

بخش هایی از انیس الوحده در جنگی متعلق به اوایل سده نهم / علی رحیمی واریانی..... ۱۱۳-۱۱۵

اشعار نویافته عبید زاکانی در مجموعه لطایف و سفینه ظرایف / محسن شریفی صحنی..... ۱۱۶-۱۲۰

نقد و بررسی

در باره تصحیح جامع اللغات نیازی / امین حق پرست..... ۱۲۱-۱۲۵

ادبیات فارسی بیرون از ایران (شبه قاره هند، آناتولی، آسیای میانه، و در فارسی یهودی) / مجدالدین کیوانی..... ۱۲۶-۱۳۷

القانون فی الطب (الكتاب الأول، فی الأمور الكلية من علم الطب) / سعید فتحعلی زاده..... ۱۳۸-۱۵۴

نگاهی به تصحیح خلاصه الاشعار و زبده الافکار (بخش تبریز و آذربایجان و نواحی آن) / مرتضی موسوی..... ۱۵۵-۱۶۳

مدخل حماسه ملی ایران / فاطمه حمصیان..... ۱۶۴-۱۶۷

پژوهش های دبستان

ریشه شناس چه می کند؟ (۴) / سید احمد رضا قائم مقامی..... ۱۶۸-۱۷۴

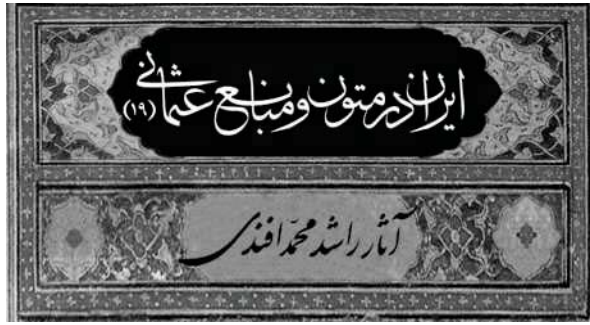
ایران «متون و منابع عثمانی»

آثار راشد محمّد افندی / نصرالله صالحی..... ۱۷۵-۱۷۷

دوره نهمین

ملاحظات در باب نقد کتاب اول القانون فی الطب / نجفقلی حبیبی..... ۱۷۸-۱۹۰

پاسخی به نقد دیوان منوچهری / سعید شیری..... ۱۹۱-۱۹۹

نصرالله صالحی

زندگی

راشد محمد افندی در حدود سال ۱۰۸۰ ق / ۱۶۷۰ م به دنیا آمد. پدرش، مصطفی، قاضی شهر ملاطیه بود. در دوره نوجوانی و جوانی به خوبی آموزش دید و به مرتبه مدرسی رسید و سال‌های زیادی به امر تدریس اشتغال ورزید. به ترتیب در مدارس حاجی الیاس (۱۱۱۶ ق / ۱۷۰۴ م)، امبار غازی (۱۱۱۹ ق / ۱۷۰۷ م)، خلیل پاشا (۱۱۲۳ ق / ۱۷۱۱ م)، خادم حسن پاشا (۱۱۲۶ ق / ۱۷۱۴ م)، خانقاه کاریه (۱۷۱۶ ق / ۱۱۲۸ م)، بایرام پاشا (۱۷۱۸ ق / ۱۱۳۰ م)، بیوک ایاصوفیا (۱۷۲۰ ق / ۱۱۳۲ م)، و سلیمانیه (۱۱۳۵ ق / ۱۷۲۳ م) به تدریس پرداخت. راشد محمد بعد از سال‌ها تجربه تدریس در عالی‌ترین سطوح، در حلب (۱۱۳۵ ق / ۱۷۲۳ م)، استانبول (۱۱۴۱ ق / ۱۷۲۹ م) و آناتولی (۱۷۳۴ ق / ۱۱۴۷ م) به منصب قضاوت منصوب شد (ÖZTÜRK, 2015: 160).

راشد افندی در هنگام تصدی منصب مدرسی در مدرسه خادم حسن پاشا (۱۱۲۶ ق / ۱۷۱۴ م)، از سوی صدراعظم داماد ابراهیم پاشا نوشهری به جای شفیق محمد افندی به منصب وقایع‌نویسی منصوب شد و تا سال ۱۱۳۵ ق / ۱۷۲۳ م عهده‌دار این منصب بود. وی در دوران تصدی منصب وقایع‌نویسی در سفرهای نظامی موره و وارادین نیز شرکت جست. همچنین، از سوی صدراعظم داماد ابراهیم پاشا به عنوان ایلچی راهی ایران شد. با سقوط صفویان که اشغال بخش‌هایی از قلمرو ایران توسط دولت عثمانی را در پی داشت، داماد ابراهیم پاشا در صدد برآمد تا ضمن مصالحه با اشرف افغان، به اشغالگری عثمانی رسمیت ببخشد. به این منظور، راشد افندی که از «ارباب سیف و کتابت» بود و در زمره شاعران، مورخان و

دولت‌مردان مطرح عثمانی به حساب می‌آمد، و به «تیزفهمی و حاضر جوابی» معروف بود، به عنوان ایلچی انتخاب شد تا بتواند به خوبی از عهده این مأموریت برآید.^۱ درباره اینکه راشد محمد بعد از عزیمت به ایران با چه کسانی دیدار و گفت‌وگو کرده، و سفرش چه دست‌آوردهایی داشته‌است، آگاهی‌های روشن و دقیقی در دست نیست. تنها کوچک چلبی زاده عاصم افندی که بعد از راشد افندی به منصب وقایع‌نویسی منصوب شد، در وقایع‌نامه خود به اختصار به عزیمت راشد افندی در ۲۶ ذیحجه ۱۱۴۰ به ایران و بازگشت او در ذیحجه ۱۱۴۱ به استانبول اشاره کرده و آگاهی‌های اندکی درباره سفارت او در اختیار گذاشته‌است. با این همه، جاوید بایسون با دستیابی به برخی مکاتبات دولت عثمانی و اشرف افغان، اطلاعات مفیدی درباره مأموریت راشد محمد در اختیار می‌گذارد. بایسون اشاره می‌کند که در یک مجموعه خطی متعلق به کتابخانه شخصی خود، چهارده نامه از مکاتبات ایلچی عثمانی با اشرف افغان را در اختیار دارد.^۲ برخی از این مکاتبات، چگونگی عزیمت راشد افندی به ایران را مشخص می‌کند. علاوه بر آن، پاره‌ای از مسائل مطرح‌شده و نیز توافقاتی که عمل‌آمده میان دولت‌مردان عثمانی و افغان‌های نشسته بر تختگاه اصفهان را نیز روشن می‌سازد.

۱. درباره سفارت راشد محمد افندی در کتاب رشید اونات و محمدامین ریاحی مطلبی نیست. در این باره از دو مقاله مفید جاوید بایسون و منیر آق تپه استفاده شد (نک. منابع).
۲. برای آگاهی از مشخصات دو نسخه خطی دیگری که حاوی چنین مکاتباتی است، نگاه کنید به صفحه ۱۵۶ مقاله منیر آق تپه. او در این مقاله چند مورد از مکاتبات مذکور را به خط قدیم و جدید، به زبان ترکی و فارسی آورده‌است.

۴۵. تاریخ راشد

راشد افندی از دولت مردان فرهیخته و اهل قلم بود. او آثار متعددی از خود به جا گذاشت، از جمله: صحّت‌نامه (صحت آباد)، فتحنامه، منشآت، دیوان شعر و وقایع‌نامه مفصلی به نام «تاریخ راشد». راشد افندی، بعد از نعیم و شفیق محمد افندی، سومین وقایع‌نویس رسمی عثمانی بود. وی در دوران تصدی منصب وقایع‌نویسی (۱۱۲۶-۱۱۳۵ق/ ۱۷۱۴-۱۷۲۳م) مأموریت یافت تا تاریخ عثمانی را از جایی که تاریخ نعیم پایان یافته بود، ادامه دهد. وقایع‌نامه راشد افندی مشتمل بر رویدادهای سال‌های ۱۰۷۱ تا ۱۱۳۴ قمری است. این اثر، نخست به امر شهید علی پاشا و سپس به دستور داماد ابراهیم پاشا تدوین شد.

قسمت نخست این اثر، شامل وقایع سال‌های ۱۰۷۰ تا ۱۱۱۵ ق، قسمت دوم از ۱۱۱۵ تا ۱۱۳۰ ق، و قسمت سوم از ۱۱۳۰ تا ۱۱۳۴ ق است (BILTEKIN, 2010: 166). تاریخ راشد دو بار با حروف قدیم منتشر شده است: در ۱۱۵۳ ق توسط ابراهیم متفرقه در سه جلد و در ۱۲۸۲ ق در مطبوعه عامره در پنج جلد. کوچک چلبی‌زاده عاصم اسماعیل افندی، که به جای راشد افندی به منصب وقایع‌نویسی منصوب شده بود، به تکمیل تاریخ راشد پرداخت و وقایع سال‌های ۱۱۳۴ تا ۱۱۴۱ ق (۱۷۲۲ تا ۱۷۲۹ م) را به عنوان جلد ششم به رشته تحریر درآورد. تاریخ عاصم به عنوان ذیل تاریخ راشد دو بار در سال‌های ۱۱۵۳ و ۱۲۸۲ ق منتشر شده است (ÖZTÜRK, 2015: 160).

تاریخ راشد از منابع دست اول و مهم تاریخ عثمانی است. نویسندگان در جلدهای یکم تا سوم به صورت پراکنده به وقایع مربوط به ایران پرداخته است، اما جلدهای پنجم و ششم حاوی آگاهی‌های زیادی درباره وقایع ایران در یک دهه بعد از سقوط صفویان است. عناوین مطالب مرتبط با ایران در جلدهای مختلف (جز جلد چهارم) و صفحات آن از این قرار است:

ج ۱ توجیه ایالت طرابزون به میرمحمد از امراء شاه عجم (۶۲).
ج ۲ ورود سفیر از جانب شاه عجم (۱۸۱)؛ تسلیم نامه همایون به ایلچی عجم در حضور همایون (۱۹۲)؛ وصول و عودت ایلچی شاه عجم برای تهنیت جلوس همایون (۳۸۸)؛ تعیین شدن سفیر مخصوص به جانب شاه عجم (۴۳۰).

ج ۳ ظهور سفر گرجستان (۱۳۰)؛ آمدن ایلچی عجم برای تبریک جلوس همایون (۱۸۲)؛ چهره‌سای ایلچی عجم به خاک سریر شوکت مصیر (۱۸۳)؛ ضیافت صدر عالی به

ایلچی شاه عجم (۱۸۶).

ج ۵ ارسال ایلچی به جانب شاه عجم (۱۶۳)؛ اطاعت خان مغان صفی قولی خان (۳۳۹)؛ وصول ایلچی مرتضی قلی خان از جانب شاه عجم (۳۹۹)؛ ابقای سپهسالار سرعسکران ایران (۳۹۹)؛ مشرف شدن ایلچی عجم به دامن‌بوس حضرت صدر عالی (۴۰۱)؛ دعوت ایلچی عجم از قبل حضرت صدر عالی (۴۱۲)؛ مأذون شدن سفیر عجم به زیارت صدور دولت (۴۲۰)؛ دعوت سفیر عجم از قبل حضرت قپودان پاشا (۴۲۳)؛ اشرف خان و اعاده وی به طرف اصفهان (۳۴۶)؛ عودت و وصول درّی افندی به آستانه از جانب ایران (۳۷۱)؛ تقریر ایلچی مشارالیه (۳۷۲).

ج ۶ متابع شدن اهل شیروان و توجیه ایالت مرقومه به حاجی داود خان (۲۰)؛ ذکر مسخر شدن قلعه تفلیس و گوری (۵۰)؛ سبب ظهور سفر ایران و تعیین سپهسالاران (۶۱)؛ آمدن ایلچی برخوردارخان از جانب شهزاده طهماسب و توقیف وی در ارضروم (۷۲)؛ آمدن مرتضی قلی بک از جانب اعتمادالدوله و لئه شهزاده طهماسب (۷۳)؛ رفتن سرعسکر ابراهیم پاشا به شهر گنجه و عودت او (۷۴)؛ فتح دیار کرمانشاهان (۷۹)؛ ممالک عجم و مشاوره کلیه در حضور همایون و اندفاع غائله (۱۳۸)؛ صلب ارمنی عجم در پیشگاه خان وزیر (۱۷۸)؛ فتح و تسخیر دیار عجم (۱۷۹)؛ ذکر بعض فتوحات در حوالی همدان (۱۹۸)؛ فتح و تسخیر قلعه روان و شهر اردوباد و نخجوان (۲۰۲)؛ اطاعت اهالی سلماس و کردقران و قراباغ و انزل (۲۱۸)؛ وفات فریدون پاشا و توجیه بعض مناصب ایران (۲۳۲)؛ فتح نهاوند و اولوکرد (۲۲۵)؛ رفتن کپرلی زاده عبدالله پاشا به شهر تبریز و عودت کردن وی به طسوج (۲۲۶)؛ ذکر فتح زنوز و شهر مرند (۲۶۱)؛ فتح و تسخیر دیار تبریز (۲۷۶)؛ مرور لشکر تاتار به جانب اسکدار و تعیین قلغای سلطان به جانب تبریز و همدان و نورالدین سلطان به طرف گنجه و شیروان (۲۸۷)؛ ضبط و تسخیر صائین و آستانه (۲۸۶)؛ مقتولی محمودخان افغان و جانشینی اشرف خان در اصفهان (۲۹۰)؛ ضبط و تسخیر لوری و گنجه (۲۹۳)؛ صدور فرمان برای منع سبی و استرقاق اطفال و نسوان اهالی ایران (۳۰۳)؛ توجیه ایالت رقه به سرعسکر تبریز عبدالله پاشا (۳۰۴)؛ ضبط و تسخیر ملک لرستان (۳۰۵)؛ بناء ضریخانه در تبریز و مأمور شدن به

حاوی برخی داده‌های مهم در خصوص قلمرو ایران و عثمانی است. میرزا محبعلی خان، رئیس کمیسیون تحدید حدود ایران و عثمانی، در برخی لوایح و رساله‌های خود در دفاع از حدود و قلمرو ایران بارها به منابع دست اول عثمانی، از جمله تاریخ راشد، استناد کرده است. برای نمونه، در لایحه تحدید حدود می نویسد:

با اینکه علاوه بر دلایل مسطوره فوق و دلایل مندرجه در لایحه اولی خودمان که کاملاً اثبات ملکیت ایران را در حق آنجا و سردشت می نماید و سایر کتب تواریخ عثمانیه نیز من جمله در جلد ششم تاریخ راشد صفحه ۴۴۸ قدیماً هم جزو ایالت تبریز بودن سلدوز و لایجان و حکومت مکرری یعنی سردشت را تصریح کرده است... (ناظم الملک مرندی، ۱۳۹۶: ۷۰)

منابع

- بروسه‌لی محمد طاهر (۱۳۴۲). عثمانلی مؤلفلری. استانبول.
- صالحی، نصرالله (ترجمه و تدوین) (۱۳۹۱). تاریخ نگاری و مورخان عثمانی. تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام.
- ریاحی، محمدامین (۱۳۶۸). سفارتنامه‌های ایران. تهران: توس.
- ناظم الملک مرندی یکانلو، میرزا محبعلی خان (۱۳۹۶). تصحیح و پژوهش نصرالله صالحی. تهران: طهوری.
- AKTEPE, M. Münir (1955). "Vak'a-nüvis Raşid Efendi'nin Eşref Şah Nezindeki Elçiliği Ve Buna Tekadüm Eden Siyasi Muhabereleler". *Türkiyat Mecmuası*, Cilt XII: s. 155- 178.
- BAYSUN, M. Cavid (1946-1951). "Müverrih Raşid Efendi'nin Iran Elçiliğine Dair". *Türkiyat Mecmuası*, Cilt IX: s.145-150.
- BİLTEKİN, Halit (2010). "Vak'a-nüvis Mehmed Raşid Efendi, Hayati, Eserleri, Edebi Kişiliği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volum3/11 Spring.
- GÜNAY, Fatih, "Raşid Mehmed Efendi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*: s.463-465.
- ÖZTÜRK, Necdet (2015). *İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları Osmanlı Tarihçileri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Unat, Faik reşit (1992). *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*. Tamamlayıp yayımlayan: Bekir Sitki Baykal. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi.

شهزاده دفتردار و محرر تبریز به نظارت ضربخانه (۳۰۶)؛ مأمور شدن زعما و ارباب تیمار... به محافظه تبریز (۳۰۹)؛ مسخر شدن مراغه و توجیه لواء مراغه و مکرری و ساوجبلاغ به عبدالعزیز پاشا (۳۲۵)؛ ضبط و تسخیر دیار ارومی (۳۲۸)؛ ارسال نمونه‌ای زر و تنظیم احوال سکه همایون در بلاد ایران (۳۳۰)؛ مأمور شدن درویش محمد آغا... جانب شیروان (۳۷۹)؛ مأمور شدن روزنامه‌چہ جی مصطفی افندی به جانب تبریز (۳۷۹)؛ عودت سرعسکر همدان احمد پاشا به جانب بغداد و پربشان کردن جمعیت عشایر عرب (۳۹۰)؛ سرعسکر شدن وزیر علی پاشا در جانب تبریز به جای وزیر عبدالله پاشا (۴۰۳)؛ رفتن سرعسکر گنجه حاجی مصطفی پاشا به شماخی و عودت... (۴۲۰)؛ مقتول شدن والی مراغه به دست فرخ پاشا (۴۴۸)؛ توجیه ایالت تبریز به وزارت به یوسف پاشا وزیر علی پاشا به ایالت شهرزور (۴۶۶)؛ اطاعت اهالی مملکت هویزه (۴۶۶)؛ ورود بعض اخبار نشاط انگیز از طرف سپهسالار تبریز (۴۷۳)؛ رفتن عبیدالله افندی به قضاء اردو به جانب همدان (ص ۴۸۱)؛ شکست یافتن شاهسون و بعض ایلات در حوالی اردبیل و دشت مغان (ص ۴۸۴)؛ تمام شدن حمله به جانب گنجه و شیروان و مأذون شدن درویش محمد آغا به عودت (۵۷۳)؛ منع فروختن و آوردن کبار اسرای عجم به آستانه سعادت (۶۰۳)؛ شکست خوردن جمعیت شاهسون از دست سرخارخان (۶۰۵)؛ عزل بی هنگام قاضی استانبول زلالی حسن افندی و نصب راشد محمد افندی به جای وی (۶۱۵)؛ آمدن ایلچی اشرف شاه به درگاه حضرت پادشاه عالم پناه (۶۱۶).

تاریخ راشد برای آگاهی از تحولات سیاسی و نظامی ایران در سال‌های منتهی به سقوط صفویان و نیز یک دهه بعد از فروپاشی دولت صفوی حائز اهمیت بسیار است. پاره‌ای از آگاهی‌های مربوط به رفت و آمد ایلچیان دو کشور، به ویژه ایلچیان اعزامی از ایران به استانبول، در این منبع به خوبی منعکس شده است. برخی داده‌های تاریخ راشد پیرامون رویدادهای ایران در منابع فارسی، یا نیست و یا به صورت جسته و گریخته آمده است. از تاریخ راشد می توان در خصوص برخی داده‌های منابع فارسی به صورت تطبیقی بهره برد. تاریخ راشد به جز انعکاس رویدادهای مربوط به ایران،